

ศึกษาวิเคราะห์ประเพณีออกหัวของชาวพุทธไทยในตำบลแม่สะเรียง
อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

THE STUDY ANALYZED TRADITION LEAVING HOA BUDDHIST IN TUMBON
MAESARING MAESARING DISTRICT MEAHONGSON PROVINCE

Received : November 20, 2018

พระอธิการอิทธิรัฐ ปัญญาโร

Revised : December 13, 2018

Phraatikanittirat panyataro

Accepted : December 30, 2018

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 3 คือ 1) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและความสำคัญของประเพณีออกหัว 2) เพื่อศึกษารูปแบบและกิจกรรมของชาวพุทธไทยในประเพณีออกหัว 3) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ประเพณีออกหัวของชาวพุทธไทยในอำเภอแม่สะเรียง โดยการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ และใช้วิธีการสัมภาษณ์และตอบแบบสอบถาม ผลวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดกิจกรรมของประเพณีออกหัว เป็นประเพณีที่มีองค์ประกอบ 3 มิติ คือ 1) มิติของการตักบาตร เป็นการตักบาตรเวลาตี 4 ของช่วงฤดูกาลออกพรรษาจำนวน 3 วัน คือวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 11 วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 และวันแรก 1 ค่ำ (เดือน 11) 2) มิติของการตักแต่งประดับประดา บนพื้นฐานของความเชื่อของพุทธศาสนาใน การตักแต่งไทยใหญ่ประดับประดาหน้าบ้านเพื่อต้อนรับการกลับมาของพระพุทธเจ้า หลังจากเสด็จไปโปรดพุทธมารดาและ 3) มิติของประเพณีแห่เทียนแหง เป็นการแห่เพื่อถวายเทียนพัน (1000) เล่ม เป็นพุทธบูชา

คำสำคัญ : ประเพณีออกหัว, ชาวพุทธในตำบลแม่สะเรียง

Abstract

This research has three objectives 1) to study the history and importance of the Ok Wha tradition (Wan Ok Phansa (the End of Buddhist Lent Day) tradition of Shan people, 2) to study the patterns and activities of Shan people Buddhists in the Ok Wha tradition and, 3) to study and analyze the Wan Ok Wha tradition of the Buddhist in Mae Sariang District. This research is a qualitative research and used of interview and questionnaire. The research found that the patterns of activity of the Wan Ok Wha tradition is a tradition consisting of three dimensions included; 1) the dimension of the Tak Baht (offering food to the monks) is an activity to be done at 04:00 AM of three days during the Ok Phansa period including a full moon day the 14th day of the waxing moon on the 11th of lunar month, the 1st day of the waning moon on the 11th of lunar month, 2) the dimension of decoration based on Buddhist beliefs that decorating in the front of house to welcome the return of the Buddha after taught his mother and, 3) the dimension of the candle parade tradition as a parade of a thousand candles (1,000pcs.) for worship the Buddha.

Keywords : The Study Analyzed Tradition Leaving, Buddhist in Tumbon Maesariang District

1. บทนำ

“ໄທໄທ່” เป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งของชนชาติໄທ มีถิ่นฐานกระจายอยู่ในภูมิภาคแถบเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้ โดยตั้งถิ่นฐานอยู่มากที่สุดในรัฐฉานทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของสหภาพเมียนมาร์ จากบันทึกทางประวัติศาสตร์ได้ปรากฏหลักฐานว่า ชาวໄທใหญ่มีการติดต่อกับชาวล้านนามาตั้งแต่อดีต ดังในสมัยพระญา莽รายได้ขยายอาณาจักรล้านนาไปถึงเมืองໄທใหญ่ (รัฐฉาน) และได้ให้โอรศคือ ขุน เครื่อ ไปครองเมืองนายอันเป็นหัวเมืองໄທใหญ่ นอกจากนี้ ก็มีการติดต่อกับชาวกันระหว่างชาวໄທใหญ่ และชาวล้านนามาโดยตลอด เช่น มีพ่อค้าໄທใหญ่จากหัวเมืองต่าง ๆ ในพม่าขนสินค้าบรรทุกหลังวัวหรือ ม้าเข้ามาในรูปของขบวนวัวต่างม้าต่าง อีกทั้งยังมีชาวໄທใหญ่ที่เข้ามาทำการทำไม้สักจากพม่าได้เข้ามา ทำมาหากินโดยการตัดไม้สักล่องไปขายยังเมืองมะละแหมง ชาวໄທใหญ่เหล่านี้มีจำนวนมากที่เข้ามาแล้ว ไม่กลับพม่าอีกเลย แต่ได้ตั้งถิ่นฐานอยู่ในเมืองไทยและกลายเป็นไทยไปในที่สุด ชาวໄທใหญ่นั้นก็ได้ก่อเริ่ม ที่จะมีประเพณีเป็นของตัวเองที่เรียกว่าประเพณีอุกพรรษาตามความเชื่อทางพระพุทธศาสนา จุดเริ่มต้นของประเพณีอุกหัวไนอาเงือแม่สะเรียงดำเนินมาเมื่อไรไม่ได้ปรากฏหลักฐานที่ชัดเจน เพียงแต่ได้รับการสืบทอดมาตานานตามคำบอกเล่าของผู้ให้ข้อมูลที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปทราบว่า มีมาตั้งแต่ สมัยก่อตั้งบ้านตั้งเมืองมาหากว่า 400 ปีและสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบันนี้ ดังคำบอกเล่าที่ว่า “ประเพณีนี้ ตั้งแต่เกิดมาจำความได้ ก็มีประเพณีนี้แล้วตั้งแต่รุ่นพ่อ รุ่นแม่ และก็ทำมาเรื่อย ๆ” คำว่า อุกหัวไน เป็นภาษาໄທใหญ่ (ໄຕใหญ่) ซึ่งมาจากการที่ วาสา หรือ วสันต์ ที่แปลว่า ฤคผุ ออกหัว คือ การ ออกจากรฤคผุ ส่วนคนพื้นเมือง (คนเมือง) จะเรียกประเพณีอุกหัวไน ว่าประเพณี “อุกປະສາ” หรือ อุกพรรษา ที่แปลว่าออกจากรฤคผุ ดังนั้น ออกหัว กับ อุกพรรษา จึงมีความหมายเหมือนกัน ดังคำ กล่าวของผู้ให้ข้อมูลว่า ประเพณีอุกหัวไนนี้มีวัตถุประสงค์ในการจัดงานเพื่อเผยแพร่ขนธรรมเนียม วัฒนธรรมประเพณี อันเป็นเอกลักษณ์ของชาวอาเงือแม่สะเรียง ตลอดจนเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยว เชิงอนุรักษ์อีกทั้งยังเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจในพื้นที่อาเงือแม่สะเรียง และยังเป็นการแสดงออกถึงความ ร่วมมือร่วมใจของทุกภาคส่วนในอาเงือแม่สะเรียง ประเพณีอุกหัวไนนี้ก็คืองานเทศกาลออกพรรษา ของชาวแม่ส่องสอน จะจัดขึ้นตั้งแต่ช่วงเดือนตุลาคมของทุกปี (สุทธน์ กันทะมา, 2542 : 25)

คณะกรรมการจัดงานประเพณีอุกหัวไนได้หารือร่วมกับเทศบาลตำบลแม่สะเรียง และสภ วัฒนธรรมอาเงือแม่สะเรียง มีมติกำหนดให้มีการจัดงานประเพณีอุกพรรษาขึ้น โดยใช้ชื่อว่า ประเพณี “อุกหัวไน” เพื่อสร้างจุดขายในด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เพื่อประโยชน์จากการจัดงาน ประเพณีที่แตกต่างจากที่อื่น ยังเห็นว่า คำว่าอุกพรรษานั้นมีทั่วประเทศ การใช้ชื่ออุกหัวไนจะทำให้ สะท้อนถึงความมหัศจรรย์ ดังนั้น การจัดงานประเพณีอุกพรรษาของอาเงือแม่สะเรียง จึงถูกเรียกว่า ประเพณีอุกหัวไนเป็นต้นมา และจัดขึ้นในวันขึ้น 14 ค่ำ 15 ค่ำ และ วันแรม 1 ค่ำ ของทุกปี เมื่อถึงวัน ขึ้น 14 ค่ำ 15 ค่ำ และแรม 1 ค่ำเดือน 11 ชาวอาเงือแม่สะเรียง จะร่วมใจกันจัดทำราชวัติและซัมราช วัติ ที่ประดับประดาด้วย ต้นกล้วย ต้นอ้อย ประทีปโคมไฟ ตุ่งจ่อง (ตุ่งสีหหมู) ไม้เกี้ยว จุดให้ความสว่าง ไสวในเวลากลางคืนจนถึงรุ่งเช้า ประหนึ่งว่าเป็นการต้อนรับพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ได้เสด็จนิวัติโลก มนุษย์ในวันออกพรรษาเมื่อในอดีต古老 พร้อมกันนี้ ได้จัดให้มีพิธีทำบุญตักบาตรในเวลาตีสี่สิบ 3 วัน ซึ่งสอดรับกับซัมราชวัติที่ได้จัดทำขึ้น ชาวอาเงือแม่สะเรียงเชื่อว่าการทำบุญตักบาตรเป็นกุศลอันแรง กล้า และสร้างความเป็นสิริมงคลให้กับตนเองและครอบครัว และในวันแรม 1 ค่ำ มีการจัดขบวนแห่

เทียนแหง หรือการแหเทียนพันล่ำ ในขบวนจะประกอบด้วย ต้นโคม ต้นเกี้ยงขนาดใหญ่ พร้อมกับขบวน หญิงชายที่แต่งกายในชุดชนเผ่าถือพานสิ่งของเครื่องไทยทาน อาทิ เช่น ต้นผึ้ง มากเบง ต่อมก้อม กระดูกไม้ 1,000 กระดูก รูปเทียน 1,000 เล่ม ในขบวนแหแหยังมีการแสดงศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน คือ การรำนา (รำกิ่งกระร่า หรือ กินรี) การรำโต แสดงท่าทางการเต้นที่รื่นเริงสนุกสนาน ตามความเชื่อที่正宗มา จากากับปริยາของสัตว์ป่าพิมพานต์ ที่อุกมาแสดงความยินดีต้อนรับพระพุทธเจ้า พร้อมกับการตีกลอง มองเชิงและกลองกันยา ประโคมกันอย่างสนุกสนาน โดยภายในงานจะมีกิจกรรมที่น่าสนใจได้แก่ การตักบาตรพระสงฆ์ จำนวน 200 รูป ในเวลา 04.00 น. ตลอดทั้งสามวันที่จัดงาน ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ทาง วัฒนธรรมที่มีที่อำเภอแม่สะเรียงแห่งเดียวในประเทศไทย การจัดงานวัฒนธรรมที่วัดจองสูง การจำนำยสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ของอำเภอแม่สะเรียง การแสดงดนตรีจากศิลปินชื่อดัง การแข่งขันกมวย การประกวดธิดาอุกหัว และขบวนแหเทียนแห โดยกิจกรรมภายในงานทั้งหมด จะเน้นการแสดงถึงวัฒนธรรมประเพณีอันเป็นเอกลักษณ์ของชาวอำเภอแม่สะเรียง และการมีส่วนร่วม ของภาคประชาชน โดยจะมีการประดับโคมไฟตกแต่งทั่วเทศบาลตำบลแม่สะเรียง ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม เป็นต้นไป (บัญช่วย ศรีสวัสดิ์, 2556 : ก-ค)

ด้วยเหตุผลดังที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาประเพณีงานอุกหัวของชาวพุทธ ในตำบลแม่สะเรียง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งเป็นประเพณีที่ผู้วิจัยได้สัมผัสมากและได้ร่วม ประเพณีนี้จึงมีความสนใจในงานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้วยประเพณีนี้เป็นอย่างมาก และเนื่องจากความเปลี่ยนแปลงของประเพณีที่ลับเลือนไปและการไม่เลิ่งเห็นถึงศักยภาพของอำเภอแม่สะเรียง ทุนทาง สังคมด้านประวัติศาสตร์ บันพื้นฐานของความแตกต่างจากวัฒนธรรมในจังหวัดอื่นๆ ของประเทศไทย จึงมีนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในช่วงประเพณีอุกหัวของอำเภอแม่สะเรียงค่อนข้างน้อย สนวน นักท่องเที่ยวที่เข้ามาช่วงประเพณีอุกหัว เทศกาลออกพรรษา พบร่วมกิจกรรมไม่ประทับใจ และไม่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้เท่าที่ควร ผู้วิจัยจึงอยากรู้ว่าจะศึกษาเพื่อให้เกิดมิติใหม่ที่ทำให้ประเพณีอุกหัวเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในปัจจุบันและในอนาคต

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและความสำคัญของประเพณีอุกหัว
- 2.2 เพื่อศึกษารูปแบบและกิจกรรมของชาวพุทธที่ใหญ่ในประเพณีอุกหัว
- 2.3 เพื่อศึกษาวิเคราะห์ประเพณีอุกหัวของชาวพุทธที่ใหญ่ในอำเภอแม่สะเรียง

3. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาวิเคราะห์ประเพณีอุกหัวของชาวพุทธที่ใหญ่ในตำบลแม่สะเรียง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยมีเนื้อหาสำหรับการนำเสนอศึกษาวิเคราะห์ ดังนี้

3.1 ด้านเนื้อหา

1. ศึกษาประวัติความเป็นมาและความสำคัญของประเพณีอุกหัว
2. ศึกษารูปแบบและกิจกรรมของชาวพุทธที่ใหญ่ในประเพณีอุกหัว
3. ศึกษาวิเคราะห์ประเพณีอุกหัวของชาวพุทธที่ใหญ่ในอำเภอแม่สะเรียง

3.2 ด้านพื้นที่

ผู้วิจัยศึกษาเฉพาะในเขตอำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

3.3 ด้านประชากร

ผู้วิจัยศึกษาเฉพาะในเขตอำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอนและได้คัดเลือกกลุ่มประชากร ในเขตอำเภอเมืองที่ได้รับการยกย่องในสังคม พร้อมสัมภาษณ์เชิงลึกผู้รู้ ผู้สูงอายุ เจ้าอาวาส มัคคายิก ตลอดถึงผู้เชี่ยวชาญเฉพาะเรื่องและเป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับบริบททางประวัติศาสตร์ สังคม และ วัฒนธรรมประเพณีอุบัติภูมิ ที่อาจสืบทอดกันมา ที่สำคัญอยู่ในเขตพื้นที่การศึกษาวิจัยและเพื่อ ค้นคว้าหาข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ

๑) เจ้าอาวาสวัดภัยในเขตอำเภอแม่สะเรียง	จำนวน 3 รูป
๒) มัคคายิก	จำนวน 2 คน
๓) อุบาสกอุบาสิกาชาวไทยใหญ่	จำนวน 5 คน

รวมจำนวนผู้ให้ข้อมูล ทั้งหมด 10 รูป/คน

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก

4.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ก. เจ้าอาวาสวัดภัยในเขตอำเภอแม่สะเรียง	จำนวน 3 รูป
ข. มัคคายิก	จำนวน 2 คน
ค. อุบาสกอุบาสิกาชาวไทยใหญ่	จำนวน 5 คน

4.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์

4.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ก. ศึกษาค้นคว้าและเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิคือคัมภีร์พระไตรปิฎก ภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2539

ข. ศึกษาเอกสารจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ ศึกษาค้นคว้าและเก็บรวบรวมข้อมูล จากหนังสือหรืองานวิจัยอื่นๆ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้อง

ค. ศึกษาข้อมูลภาคสนาม ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยประชากรผู้ให้ข้อมูลได้แก่ผู้มี ความรู้ด้านวัฒนธรรมพื้นถิ่น โดยเฉพาะประเพณีอุบัติภูมิ ที่สำคัญอยู่ในเขตอำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

4.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ก. นำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์แบบสัมภาษณ์มาจัดเป็นหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์ที่ วางแผนไว้พร้อมทั้งข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

ข. สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ จัดพิมพ์เป็นรูปเล่ม เสนอให้บัณฑิตวิทยาลัย ตรวจสอบความถูกต้อง อนุมัติ เพื่อเป็นหลักฐานอ้างอิงในการศึกษาวิจัยต่อไป

5. ผลการวิจัย

5.1 ประวัติความเป็นมาและความสำคัญของประเพณีออกหัวฯ ผลการวิจัยพบว่า ความเป็นมาและความสำคัญของประเพณีอักขระฯ และประเพณีแห่เทียนแห่งเกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นการจัดประเพณีของแต่ละชุมชน โดยไม่มีการประกวด ไม่มีการจ้าง จัดแล้วนำมาร่วมกัน เริ่มตั้งแต่การเริ่มสร้างตั้งแต่ไม้มาเป็นราชวัติด้วยพลังศรัทธา ครรภ์มีอะไรก็นำมาช่วยกัน กิจกรรมเริ่มตั้งแต่วันนี้ 14 ถึงแรก 1 ค่ำ เพราะสมัยก่อนไม่มีไฟฟ้า อาศัยตะเกียงเจ้าพายุ พอความจริงมาถึงก็ พบร้า “การท่องเที่ยว” เริ่มเข้ามา ดังนั้นก็ต้องมีการเปลี่ยนแปลงไป โดยสิ่งที่ต้องดำเนินถึง คือ การทำเอง นอกจากจะมีการมีส่วนร่วมกันแล้วยังมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างบ้านและชุมชน ประเพณีอักขระฯ เป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้จากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง ดังเช่น การทำราชวัติ เป็นต้น (ซึ่งปัจจุบัน คนรุ่นใหม่ผ่านไม่ได้ไม่เป็น) งานหัตกรรม ผ้านสถาบันครอบครัว / ชุมชน การทำสายดอก หมากเบง การถ่ายทอดโดยไม่เอาเครษชักกิจเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยความเต็มใจที่จะสอน

5.2 รูปแบบและกิจกรรมของชาวพุทธให้ใหญ่ในประเทศเมื่อออกหัว ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว มี 3 มิติ คือ มิติการตักบาตร มิติการตกแต่งประดับประดา มิติงานแห่เทียนแห่ง

มิติการตักบาน การตักบานในช่วงเวลาตี่ 4 – 6 โมงเช้า เป็นเวลา 3 วันคือ วันขึ้น 14 ค่ำ, ขึ้น 15 ค่ำ และรัม 1 ค่ำ เดือน 11 ซึ่งจะเป็นการตักบานที่ชาวอำเภอแม่สะเรียงเข้าหากันดีว่า พระองค์ที่มาบินมาตจะมาไม่พร้อมกัน ไม่เรียงແลว และไม่เดินด้านใดด้านหนึ่ง หากมีชาวบ้านอยู่ใน ด้านใด พระองค์ก็จะเดินมาบินมาต ที่สำคัญคือเป็นกุสโลบายที่ต้องรองพระองค์แต่ละวัดที่มาไม่พร้อม กัน ในระหว่างการรอชาวบ้านจะมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างบ้านใกล้เรือนเคียง การพูดคุยกันระหว่างการ รอ และในบ้านของตนเองก็มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาให้กับลูกหลานที่มารอใส่บาตร

มิติการตกแต่งประดับประดา บ้านของชาวพุทธศาสนาชนในอำเภอแม่สะเรียง และหน่วยงานราชการจะมีการตกแต่งหน้าบ้านของตนเองด้วยราชวัติ ไม่ว่าจะเป็นต้นกลวย ต้นอ้อย ตุง เกี้ยง และโคมไฟ องค์ประกอบของวัฒนธรรมทางหัตถศิลป์ในมิติการตกแต่งประดับประดา คือ ราชวัติ ตุงจ่อง โคม และเกี้ยง

มิติงานแห่เทียนแห่ง เป็นการแห่เทียนพัน (1000) เล่ม เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา ถือว่าเป็นประเพณีที่ถวายเทียนเพื่อเป็นพุทธบูชา rabb การสืบทอดจากไทยให้สู่สำเภาแม่น้ำเรียง องค์ประกอบของวัฒนธรรมทางหัตถศิลป์ในมิติการแห่เทียนแห่ง คือ ต่อมก้อม สวยงาม ตันผึ้ง ตันเงิน ตุ่งจ่องมากเบง โคม ตันเกี๊ยะ ตันโคม ถ้าดีข้าวตอกดอกไม้และเทียน

5.3 วิเคราะห์ประเมินอุกหัวของชาวพุทธไทยใหญ่ในอำเภอแม่สะเรียง ผลการวิจัยพบว่า ประเมินอุกหัวและประเมินแท้เที่ยนเหงถือเป็นสัญญาจิของสังคมแม่สะเรียงว่าเมื่อถึง 14 คำ ถึง แม้ 1 คำ ชาวบ้านจะทำราชวัตติกันโดยไม่ต้องมีการบอกกล่าวหรือประกาศใด ๆ ทั้งสิ้น เมื่อถึงเวลา ประชาชนชาวพุทธก็จะทำการตรัสริยมเครื่องไทยทาน ตริยมทำความสะอาดหน้าบ้านตกแต่งราชวัตติ โดยไม่มีการรื้อซ่อมแก่ความช่วยเหลือ

6. อภิปรายผลการวิจัย

6.1 ประวัติความเป็นมาและความสำคัญของประเพณีออกหัว ซึ่งมีงานวิจัยเรื่องชาวไทยใหญ่นั้นก็ได้ก่อเริ่มที่จะมีประเพณีเป็นของตัวเองที่เรียกว่าประเพณีออกพระราชตามความเชื่อทางพระพุทธศาสนา จุดเริ่มต้นของประเพณีออกหัวในอำเภอแม่สะเรียงดำเนินมาเมื่อไรไม่ได้ปรากฏหลักฐานที่ชัดเจน เพียงแต่ได้รับการสืบทอดมานานตามคำบอกเล่าของผู้ให้ข้อมูลที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปทราบว่า มีมาตั้งแต่สมัยก่อตั้งบ้านตั้งเมืองมากกว่า 400 ปีและสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบันนี้ ดังคำบอกเล่าที่ว่า นอกจากนี้ยังมีผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่กล่าวว่า “ประเพณีนี้ ตั้งแต่เกิดมาจำความได้ ก็มีประเพณีนี้แล้วตั้งแต่รุ่นพ่อ รุ่นแม่ และก็ทำมาเรื่อย ๆ คำว่าออกหัว เป็นภาษาไทยใหญ่ (ไตใหญ่) ซึ่งมาจากคำว่า วสา หรือ วสันต์ ที่แปลว่า ถดถน ออกหัว คือ การออกจากถดถน ส่วนคนพื้นเมือง (คนเมือง) จะเรียกประเพณีออกหัว ว่าประเพณี “ออกปะสา” หรือ ออกพระราช ที่แปลว่าออกจากถดถน ดังนี้ ออกหัว กับ ออกพระราช จึงมีความหมายเหมือนกัน ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลว่าประเพณีออกหัวนั้นมีวัตถุประสงค์ในการจัดงานเพื่อเผยแพร่ขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมประเพณี ลั่นเป็นเอกลักษณ์ของชาวอำเภอแม่สะเรียง ตลอดจนเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อีกทั้งยังเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจในพื้นที่อำเภอแม่สะเรียง และยังเป็นการแสดงออกถึงความร่วมมือร่วมใจของทุกภาคส่วนในอำเภอแม่สะเรียง ประเพณีออกหัวนั้นก็คืองานเทศกาลออกพระราชของชาวแม่ส่องสอน จะจัดขึ้นตั้งแต่ช่วงเดือนตุลาคมของทุกปี

6.2 รูปแบบและกิจกรรมของชาวพุทธไทยใหญ่ในประเพณีออกหัว ซึ่งมีงานวิจัยเรื่องการปรับเปลี่ยนวิถีทางประเพณีพิธีกรรม ความเชื่อ และอัตลักษณ์ของชาวไทยใหญ่ในจังหวัดเชียงใหม่ว่า อัตลักษณ์ของชาวไทยใหญ่เป็นสิ่งที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรม เมื่อมีการปรับเปลี่ยนวิถีทางประเพณีพิธีกรรม และความเชื่อของชาวไทยใหญ่ ในมิติที่สัมพันธ์กับปัจจัยด้านแผนโนยบายท่องเที่ยว สังคม และเศรษฐกิจ อัตลักษณ์ของชาวไทยใหญ่ ก็ปรับเปลี่ยนไปในลักษณะต่าง ๆ ด้วยเช่นกัน ซึ่งเป็นการปรับตัวตามทางอัตลักษณ์ สู่สังคมและวัฒนธรรมภายนอกด้วย การแสดงออกถึงอัตลักษณ์ใหม่ในการเป็น ส่วนหนึ่งของรัฐไทยผ่านทางประเพณีพิธีกรรม รวมถึงการผลิตชา สร้างใหม่ หรือฟอนฟุทางประเพณี ทั้งนี้ ก็เพื่อนำเสนออัตลักษณ์ของตนเองโดยมุ่งหมายให้คนในสังคมไทยตระหนักรู้ถึงคุณค่าและยอมรับในการดำรงอยู่ร่วมในสังคมเดียวกัน รวมทั้งเพื่อเรียกร้องสิทธิ์ต่าง ๆ ให้แก่ชาติพันธุ์ของตนเอง ทางด้านผลของการปรับเปลี่ยนทางอัตลักษณ์ สู่สังคมและวัฒนธรรมภายนอกของชาวไทยใหญ่นั้น มีทั้งผลดีสังคมไทยและผลต่อตัวชาวไทยใหญ่อง ผลที่มีต่อสังคมไทย คือ ทำให้เกิดองค์กรต่าง ๆ ที่ให้ความช่วยเหลือและเผยแพร่ข้อมูล เกี่ยวกับชาวไทยใหญ่ และทำให้เกิดองค์ความรู้ดุประกายให้เกิดงานวิจัยเกี่ยวกับกลุ่ชาติพันธุ์ไทยใหญ่เพิ่มขึ้น ส่วนผลที่มีต่อ ชาวไทยใหญ่ คือ หน่วยงานภาครัฐให้ความช่วยเหลือดูแลเรื่องสิทธิ์ของชาวไทยใหญ่และชาวไทยใหญ่ก็ถูกจัดเป็นผู้อุปถัมภ์ทางพุทธศาสนากลุ่มใหม่ และทางวัดต่าง ๆ ก็เปิดรับประเพณีของชาวไทยใหญ่เพิ่มขึ้น

6.3 วิเคราะห์ประเพณีออกหัวของชาวพุทธในอำเภอแม่สะเรียง ซึ่งมีงานวิจัยเรื่องการปรับเปลี่ยนและการรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนไทยใหญ่ในจังหวัดแม่ส่องสอน ผลการศึกษาสรุปได้ว่า อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนไทยใหญ่ในจังหวัดแม่ส่องสอน ถูกหลอมรวมจากพัฒนาการทางประวัติศาสตร์มาอย่างต่อเนื่องเป็นวิถีชีวิตมีความศรัทธาเลื่อมใสต่อพุทธศาสนาสมพسان

การนับถือผีและยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีอย่างเคร่งครัด ทำให้คนในชุมชนไทยเกิดความภาคภูมิใจและตระหนักถึงการชำระรักษาวัฒนธรรม ประเพณีและวิถีชีวิตของตนเองในด้านปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับเปลี่ยน อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมนั้น พบว่า ปัจจัยภายนอกจากกระแสโลกาภิวัตน์ การหลงไหลของวัฒนธรรมสมัยใหม่ รวมถึงความเจริญด้านการสื่อสารและเทคโนโลยีและปัจจัยภายนอก การขยายตัวด้านเศรษฐกิจ สังคม การท่องเที่ยวของจังหวัดทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทยให้ญี่ปุ่น ส่วนการชำระรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมนั้น พบว่า กระบวนการทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ การมีส่วนร่วม และความเข้มแข็งของชุมชนไทยให้ญี่ปุ่นในการดำเนินงานทางวัฒนธรรม ตลอดถึงการส่งเสริมสนับสนุนจาก 4 ภาคหลักในชุมชนไทยเกี่ยวกับการชำระรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมได้อย่างยั่งยืน และเป็นรูปธรรม

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรให้หน่วยงานหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องทางวัฒนธรรมเป็นผู้ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ และร่วมประเมินการอุปแบบ และพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรม

2. ควรศึกษาผลของปัจจัยภายนอกต่าง ๆ เช่น การช่วยเหลือของภาครัฐ การสนับสนุนงบประมาณจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ที่มีต่อความเปลี่ยนแปลงต่อกิจกรรม

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ งานประเพณีอันทรงคุณค่าของอาเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ในบทบาทหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน

2. ควรทำการวิจัยการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นของนักเรียน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างบูรณาการในการจัดทำองค์ประกอบของงานประเพณีเชื่อมโยงกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ให้ครอบคลุมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน นอกจากจะทำให้เด็กในชุมชนได้เกิดความคิดอย่างบูรณาการแล้วยังสามารถเป็นฐานความคิดที่ให้เด็กเกิดจินตนาการเชื่อมโยงประเพณีวัฒนธรรมที่อยู่ภายใต้ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

เอกสารอ้างอิง

บุญช่วย ศรีสวัสดิ์. (2556). คนไทยในพม่า. พระนครศรีอยุธยา : โรงพิมพ์รามินทร์.

สุทัศน์ กันทะมา. (2542). การคงอยู่ของวัฒนธรรมพื้นบ้านของชาวไทยใหญ่. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

Boontham, N. (2015). Tai Yai People in Mae Sot District, Tak Province Maintain Lae Upataka Tradition. *Ban Muang Newspaper*. Retrieved from <http://www.banmuang.co.th/region/24008>.

Phakdee, T. (1985). *Survey of Tai Yai Cultures and Traditions in the Mountain Area, Mae Sot District, Tak Province*. Kamphaeng Phet: Kamphaeng Phet Teacher College.